

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARI VA OTA-ONALAR BILAN HAMKORLIKDA ZO'RAVONLIKKA QARSHI KURASHISH STRATEGIYALARI

*Xorazm viloyati Xiva tuman 5-DMTT Direktor o'rinbosari
Matgapurova Muhayyo Otamurotovna*

Annotatsiya: Mazkur maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlari va ota-onalar hamkorligida bolalarni zo'rvonlikning barcha shakllaridan himoya qilish masalalari yoritilgan. Unda zo'rvonlik tushunchasi, uning turlari, huquqiy asoslari hamda profilaktik chora-tadbirlar tahlil etilgan. Shuningdek, bolalar xavfsizligini ta'minlashda pedagoglar, ota-onalar va davlat tashkilotlari hamkorligining ahamiyati ochib berilgan. Zamonaviy yondashuvlar asosida sog'lom va xavfsiz tarbiyaviy muhitni shakllantirish yo'llari ko'rsatib o'tilgan.

Аннотация: В данной статье рассматриваются вопросы защиты детей от всех форм насилия в сотрудничестве дошкольных образовательных организаций и родителей. Проанализированы понятие насилия, его виды, правовые основы, а также профилактические меры. Особое внимание уделено значению взаимодействия педагогов, родителей и государственных структур в обеспечении безопасности детей. Также раскрыты современные подходы к формированию безопасной и благоприятной образовательной среды.

Abstract: This article discusses the issues of protecting children from all forms of violence through cooperation between preschool educational institutions and parents. It analyzes the concept of violence, its types, legal frameworks, and preventive measures. Special attention is given to the importance of collaboration among teachers, parents, and government institutions in ensuring children's safety. Modern approaches to creating a safe and supportive educational environment are also highlighted.

Kalit so'zlar: zo'rvonlik, maktabgacha ta'lim, ota-onalar hamkorligi, bolalar huquqlari, profilaktika, xavfsiz muhit, pedagogik yondashuv, ijtimoiy himoya, bolalar xavfsizligi, tarbiya

Ключевые слова: насилие, дошкольное образование, сотрудничество с родителями, права детей, профилактика, безопасная среда, педагогический подход, социальная защита, безопасность детей

Keywords: violence, preschool education, parent cooperation, children's rights, prevention, safe environment, pedagogical approach, social protection, child safety

O'zbekiston Respublikasining "Bolalarni zo'rvonlikning barcha shakllaridan himoya qilish to'g'risida" gi qonuni 2024 - yil 11-noyabrda qabul qilingan, 2025- yil 15-mayda rasman kuchga kirgan. Qonun 5 bob, 51 moddadan iborat, 2020 yil 29

maydagi PQ-4736-sonli “Bola huquqlarini himoya qilish tizimini takomillashtirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi Qarori hamda Vazirlar Mahkamasining 2019 yil 13 maydagi “Maktabgacha ta‘lim tashkilotlari faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 391-sonli qarori mazmun mohiyatini amaliyotda qo‘llash, bu borada milliy qonunchilik va umume’tirof etilgan mezonlardan foydalanib, mahalliy va xorijiy tajribadan chuqur o‘rganib, davlat talablaridan kelib chiqqan holda mazkur ishchi o‘quv dastur yangidan ishlab chiqildi. Shuni hisobga olgan holda, hozirgi vaqtda O‘zbekiston Respublikasida Bola huquqlarining kafolatlari bo‘yicha maktabgacha ta‘limni yanada rivojlantirish va faoliyatini samarali olib borishga qaratilgan qator normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilinmoqda, hamda kompleks chora-tadbirlar amalga oshirib borilmoqda. *Bolaning hayotiga, sog‘lig‘iga, jinsiy daxlsizligiga, sha‘niga, qadr-qimmatiga hamda qonun bilan himoya qilinadigan boshqa huquqlari va erkinliklariga tajovuz qiladigan, jismoniy yoki ruhiy azob yetkazayotgan yoki yetkazishi mumkin bo‘lgan hamda asosiy ehtiyojlariga zid bo‘lgan, shu jumladan telekommunikatsiya tarmoqlaridan va Internet butunjahon axborot tarmog‘idan foydalangan holda amalga oshiriladigan, qasddan sodir etiladigan harakat (harakatsizlik) bolalarga nisbatan zo‘ravonlik deb e’tirof etiladi.*

Jismoniy zo‘ravonlik, jinsiy zo‘ravonlik, ruhiy zo‘ravonlik, g‘amxo‘rlik ko‘rsatmaslik, ekspluatatsiya qilish va ta‘qib etish (bulling) bolalarga nisbatan zo‘ravonlikning shakllaridir. Bolalarga nisbatan zo‘ravonlikning barcha shakllari taqiqlanadi hamda qonun bilan ta‘qib qilinadi.

Bolalarga og‘irligi turli darajada bo‘lgan tan jarohatlari yetkazish, ularni xavf ostida qoldirish, hayoti va sog‘lig‘i uchun xavfli holatda bo‘lgan bolalarga yordam ko‘rsatmaslik hamda zo‘ravonlik xususiyatiga ega boshqa huquqbuzarliklarni sodir etish yoxud bolalarning hayoti, sog‘lig‘i yoki erkinligiga tajovuz qiladigan jismoniy ta‘sir o‘tkazish

bolalarga nisbatan **jismoniy zo‘ravonlik** deb e’tirof etiladi.

Bolalarni haqoratlash, ularga tuhmat qilish, tahdid qilish, ularning sha‘ni va qadr-qimmatini kamsitish, ularni tahqirlash, shuningdek bolalarning asosiy ehtiyojlarini cheklashga qaratilgan boshqa harakatlarda ifodalangan zo‘ravonlik shakli, shu jumladan zo‘ravonlikdan jabrlanuvchida o‘z xavfsizligi uchun xavotir uyg‘otgan, o‘zini himoya qila olmaslikka olib kelgan yoki ruhiy sog‘lig‘iga zarar yetkazgan harakatlar (harakatsizlik) bolalarga nisbatan **ruhiy zo‘ravonlik** deb e’tirof etiladi.

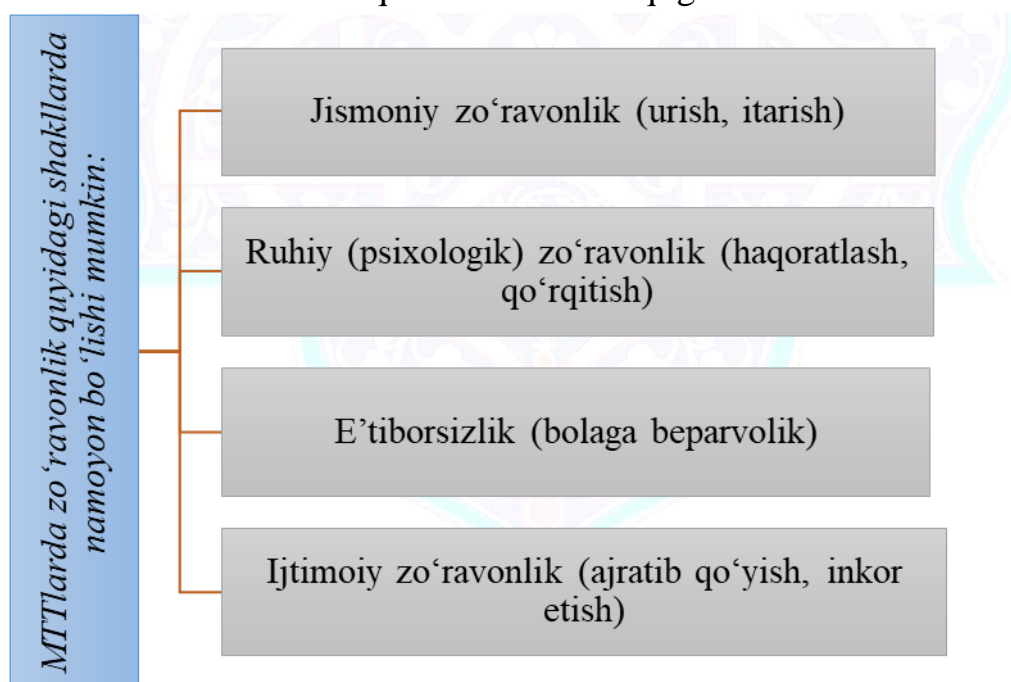
Zarur imkoniyatlar, bilimlar va ko‘nikmalarga, shu jumladan buning uchun tegishli xizmatlardan (davlat, tibbiy, ta‘lim, ijtimoiy va boshqa xizmatlardan) foydalanish imkoniyatiga ega bo‘lgan ota-ona (ular o‘rnini bosuvchi yoki bolaga qarab

turgan shaxslar) tomonidan bolaning asosiy ehtiyojlarini qanoatlantirmaslik bolaning sog‘lig‘i, jismoniy, aqliy va axloqiy rivojlanishi buzilishiga olib kelsa, **g‘amxo‘rlik ko‘rsatmaslik** deb e‘tirof etiladi.

Bolalarni zo‘ravonlikning barcha shakllaridan himoya qilishning asosiy prinsiplari quyidagilardan iborat:

- qonuniylik;
- insonparvarlik;
- bolaning eng ustun manfaatlarini ta‘minlash;
- bolalarning huquqlari va imkoniyatlari tengligini ta‘minlash;
- bolalarning tahqirlanishiga yo‘l qo‘ymaslik;
- bolaning o‘z manfaatlariga taalluqli qarorlar qabul qilinishida ishtirok etishi;
- bolalarga nisbatan zo‘ravonlikka bo‘lgan murosasizlik;
- bolalarga nisbatan zo‘ravonlik uchun javobgarlikning muqarrarligi;
- zo‘ravonlikdan jabrlanuvchining huquqlarini tiklash.

2026 - 2030-yillarga mo‘ljallangan bolalarni zo‘ravonlikning barcha shakllaridan himoya qilish strategiyasi (keyingi o‘rinlarda - Strategiya) O‘zbekiston Respublikasining “Bolalarni zo‘ravonlikning barcha shakllaridan himoya qilish to‘g‘risida”gi [qonuni](#), O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi “O‘zbekiston — 2030” strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-158-son [farmoni](#) va Bogota harakatlar chaqiruvi doirasida O‘zbekiston Respublikasi o‘z zimmasiga olgan majburiyatlarning ijrosini ta‘minlash, bolalarga nisbatan zo‘ravonlikning barcha shakllarining oldini olish, ularning huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish, bolalarni zo‘ravonlikning barcha shakllaridan himoya qilishga doir faoliyatni amalga oshiruvchi davlat organlari va tashkilotlarning mazkur sohadagi faoliyatini takomillashtirish maqsadida ishlab chiqilgan.

Maktabgacha ta'lim tashkilotida bolalar xavfsizligini ta'minlash - ta'lim

tarbiya jarayonining eng muhim va ustuvor yo'nalishlaridan biridir. Quyida ushbu masala mazmunan va tizimli tarzda yoritiladi.

Zo'ravonlikning oldini olish bo'yicha targ'ibot tadbirlari

Jamiyatda bolalar uchun zo'ravonliksiz, g'amxo'r, hurmatga va gender tenglikka asoslangan munosabatlarni qo'llab-quvvatlaydigan me'yor va qadriyatlarni mustahkamlash maqsadida quyidagi choralar ko'riladi:

➤ bolalarga nisbatan zo'ravonlik, oiladagi nizolar va erta nikohning salbiy ta'siri haqida aholining xabardorligini oshirish, oilalarda sog'lom ijtimoiy muhitni targ'ib qilish uchun "mahalla yettiligi" va turli sohalarda faoliyat yuritayotgan hamda muayyan yutuqlarga erishgan shaxslar ishtirokida targ'ibot tadbirlarini tashkil etish;

➤ fuqarolarning bolalarga nisbatan zo'ravonlik holatlari bo'yicha xabar berish yuzasidan mas'uliyatini oshirishga (bolaga doir shaxsiy ma'lumotlarning maxfiyligini ta'minlagan holda) qaratilgan targ'ibot materiallarini tayyorlash va ommaviy axborot vositalari orqali keng yoritish;

➤ jamiyatda bolalarga nisbatan zo'ravonlikni qo'llab-quvvatlovchi stereotiplarni o'zgartirishga qaratilgan targ'ibot va tashviqot ishlarini kengaytirish;

➤ bolalarni zo'ravonlikning barcha shakllaridan himoya qilishda ommaviy axborot vositalarining rolini kuchaytirish, qonunchilik hujjatlari va dasturlar haqida jamoatchilikning xabardorligini oshirish;

➤ zo'ravonlikka yo'l qo'ymaslik va oilada o'zaro hurmatga asoslangan munosabatlarni rivojlantirish, erta nikohning oldini olishga qaratilgan targ'ibot materiallarini tayyorlash, targ'ibot tadbirlarini tashkil qilish;

➤ bolalarga nisbatan zo'ravonlik holatlarini axloq me'yorlarni hisobga olgan holda konstruktiv yoritish uchun ommaviy axborot vositalari xodimlarining salohiyatini oshirish, jurnalistika etikasiga rioya etilishini ta'minlash.

Bolalarni zo'ravonlikning barcha shakllaridan himoya qilishga doir faoliyatni amalga oshiruvchi subyektlar jumlasiga quyidagilar kiradi:

➤ O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi;

➤ O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Bola huquqlari bo'yicha vakili (Bolalar ombudsmani);

➤ Bolalar masalalari bo'yicha milliy komissiya;

➤ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Ijtimoiy himoya milliy agentligi;

➤ prokuratura organlari;

➤ ichki ishlar organlari;

➤ O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi organlari;

➤ O'zbekiston Respublikasi Oila va xotin-qizlar qo'mitasi;

➤ O'zbekiston Respublikasi Yoshlar ishlari agentligi;

- ta'lim sohasidagi davlat boshqaruvi organlari va ta'lim muassasalari, nodavlat ta'lim tashkilotlari;
- davlat sog'liqni saqlash tizimini boshqarish organlari va sog'liqni saqlash muassasalari;
- mahalliy ijro etuvchi hokimiyat organlari;
- fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari, nodavlat notijorat tashkilotlari va fuqarolik jamiyatining boshqa institutlari.
- Bolalarni zo'ravonlikning barcha shakllaridan himoya qilish qonunchilikka muvofiq boshqa davlat organlari va tashkilotlar tomonidan ham amalga oshirilishi mumkin.

Xulosa shuki: Maktabgacha ta'lim tashkilotlari va ota-onalar hamkorligida zo'ravonlikka qarshi kurashish bolalarning xavfsizligi va sog'lom rivojlanishini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Ushbu jarayonda pedagoglar, ota-onalar va mutaxassislarining uzviy hamkorligi, profilaktik yondashuvlar hamda zamonaviy ta'lim metodlaridan foydalanish zo'ravonlik holatlarining oldini olishda samarali natija beradi. Shu bilan birga, bolalarda ijtimoiy-emotsional ko'nikmalarni rivojlantirish va ijobiy tarbiyaviy muhit yaratish orqali har bir bolaning huquqlari himoya qilinadi va ularning barkamol shaxs sifatida shakllanishiga zamin yaratiladi.

ADABIYOTLAR VA MANBALAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi.— T.: "O'zbekiston", 2023-yil
2. Bola huquqlari to'g'risidagi konvensiya. BMT Bosh Assambleyasining 1989-yil 20-noyabrdagi 44/25-qarori bilan qabul qilingan. Nyu-York, 1989-yil 20-noyabr.
3. O'zbekiston Respublikasining 2008-yil 7-yanvardagi "Bola huquqlari kafolatlari to'g'risida" 139-son Qonuni.
4. O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 16-dekabrdagi "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi 595-son Qonuni.
5. O'zbekiston Respublikasining 2024-yil 11-noyabrdagi "Bolalarni zo'ravonlikning barcha shakllaridan himoya qilish to'g'risida" 996-son qonuni